

„TÁRSADALMI SZERZŐDÉS – KÖZÖS KEZDEMÉNYEZÉS A KISFALVAK
VAGYONBIZTONSÁGÁNAK JAVÍTÁSÁRA”

A VAGYONBIZTONSÁG JAVÍTÁSÁT SZOLGÁLÓ
JAVASLATOK KISTELEPÜLÉSI KÖZÖSSÉGEKNEK

* * *

HOGYAN KÖSSÜNK „HELYI TÁRSADALMI SZERZŐDÉST”?
– JAVASLAT HELYI ÉS MIKROTÉRSÉGI KÖZÖSSÉGEKNEK

KÉSZÍTETTE:

DR. CSITE ANDRÁS, MEGYESI G. BOLDIZSÁR ÉS DR. TEKE ANDRÁS

PANNON.ELEMZŐ IRODA Kft.

2010. AUGUSZTUS 3.

Bevezető gondolatok

A Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából a Pannon.Elemző Iroda munkatársai 2010 tavaszán-nyarán Lakitelek (Bács-Kiskun megye) térségének négy (Lakitelek, Nyárlőrinc, Szentkirály, Tiszaug) és Tamási (Tolna megye) térségének hat (Felsőnyék, Fürged, Iregszemcse, Magyarkeszi, Nagyszokoly, Ozora, Tamási) településén vagyonbiztonsági vizsgálatot végeztek. A kísérleti jellegű munka célja az volt, hogy feltárjuk, a helyi társadalmi szereplők (polgármesterek, jegyzők, rendőrök, polgárőrök, civil szervezetek képviselői, stb.) összefogásával miként javítható településeink, falvaink köz- és vagyonbiztonsági helyzete. A jelen dokumentumban vizsgálatunk legfontosabb eredményeit, a kistelepülések számára készített javaslatainkat adjuk közre. A javaslatok a vizsgálatról készített Összefoglaló jelentésünk önálló használatra is alkalmas, referencia jellegű elemei, amelyek a helyi köz- és vagyonbiztonsági problémák körülhatárolására, megoldásuk előkészítésére és kivitelezésére is alkalmasak.

A javaslati dokumentáció két fő részből áll: a köz- és vagyonbiztonság javításának folyamat-és rendszerszemléletű, a megvalósítási lehetőségeket is vázoló bemutatásából (A vagyonbiztonság javítását szolgáló javaslatok kistelepülési közösségeknek c. fejezet) és a köz- és vagyonbiztonsági helyzet javításához szükséges helyi összefogás kialakításának metodikájából (Hogyan kössünk „helyi társadalmi szerződést”? – Javaslat helyi és mikrotérségi közösségeknek c. fejezet). A javaslatokat célszerű szerves egységben értelmezni.

A javasolt módszertan ismeretében az olvasó eldöntheti, hogy szükséges-e településén, mikro környezetében a köz- és vagyonbiztonság javítása, a meglévő rendszer elemek rendszerbe rendezése, a hatékonyság javítása? Eldönthető, hogy ehhez igényli-e a szakértelemmel és referenciával alátámasztott helyzetértékelési támogatást, a helyi társadalmi szerződés előkészítését és kivitelezését?

A vagyonszerzés javítását szolgáló javaslatok kistelepülési közösségeknek

A kistelepülések közbiztonságát javító újszerű, közösségi megoldások ma még nem kellően ismertek Magyarországon, inkább a gyors és látványos, a **rendőrségi jelentést fokozó megoldásokra** van ma társadalmi igény. Annak ellenére is így van ez, hogy tartós javulás **kisebbráfordítással, a megoldásokat alapos helyzetértékeléssel kiválasztó helyi-térbeli akciókkal és rendszerépítéssel is elérhető**. A következő oldalakon a helyi/mikrotérbeli közbiztonság javítására vállalkozó kistelepüléseknek teszünk javaslatot, miként járjanak el a vagyonszerzés javítását szolgáló elgondolások, a rendszer működésének és a végrehajtandó intézkedések megtervezésekor, és miként válasszák ki a számukra legmegfelelőbb technikai, technológiai, valamint szervezési megoldásokat. A vagyonszerzést javító megoldások megtervezése nem csupán a pénzről, a szükséges forrásokról kell szólni. Azért javasoljuk a jelen helyzet értékelésekor és a jövő megtervezésekor a rendszerszemlélet alkalmazását, mert az egyes vagyonszerzési elemek, megoldások rendszerkörnyezetben lehetnek igazán hatékonyak.

A biztonságról – gyakorlati szemmel

A biztonság igénye a veszély távoltartását tűzi ki célul. Kérdés, hogy ennek érdekében az egyén és a tágabb közösség mit vállal fel, mit hajlandó tenni? Általános tapasztalat, hogy az érintett tulajdonosok jelentős része nem ismeri, milyen védendő értékei, érdekei vannak, azokat sokszor alul-, máskor pedig túlértékeli. Ebből kifolyólag a védekezés leghatékonyabb megoldásai sem mindig ismertek.

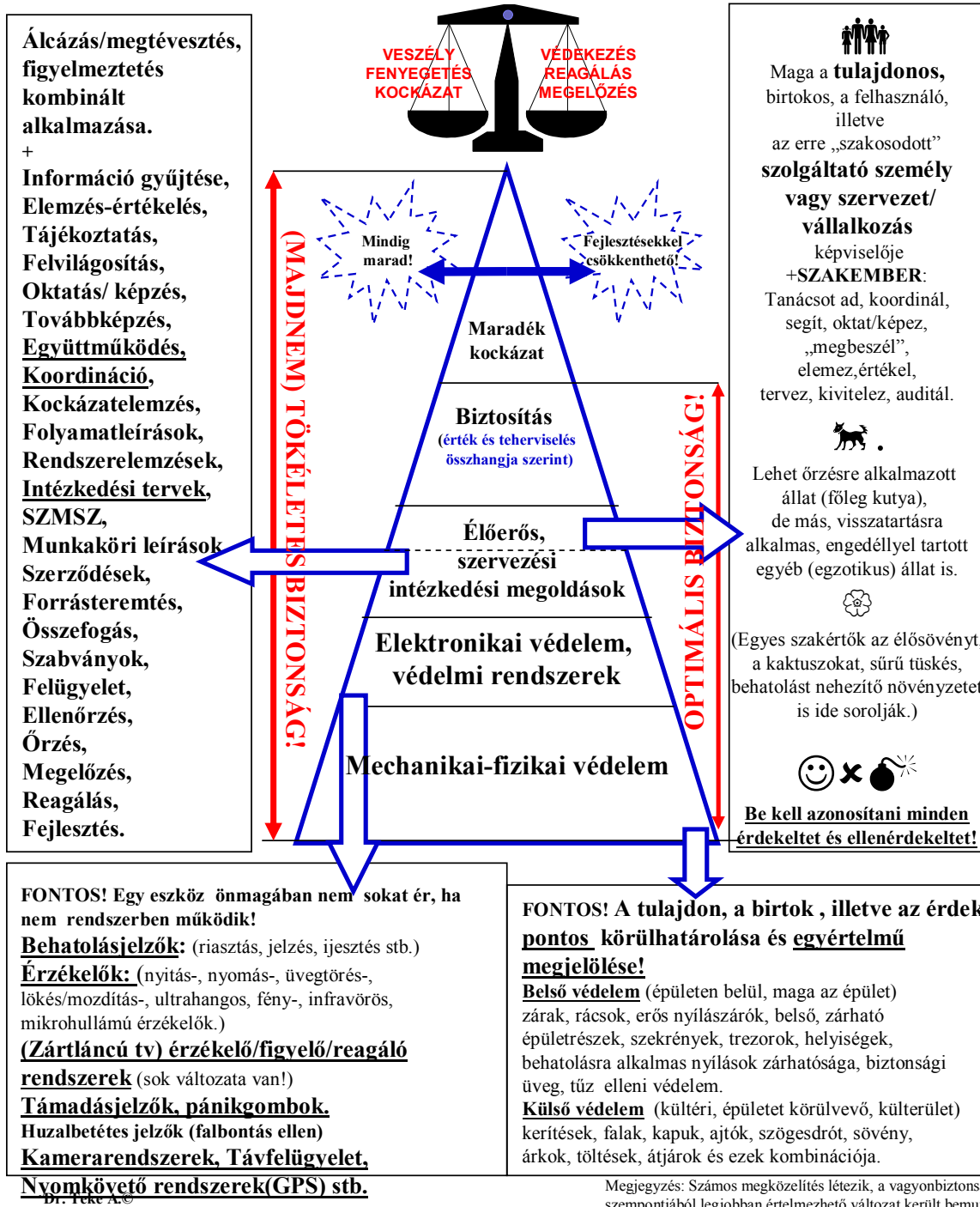
A biztonságtudat alapja az a felismerés, hogy az érdekelt számára fontos érdek, tárgy, viszonyrendszer összefüggéseiben milyen értéket képvisel, és legyen tisztában azzal, hogy mit jelenthet ez az ellenérdekelt fél számára. Ehhez ismerni kell magát a veszélyt, a fenyegetést, annak megjelenési és megnyilvánulási formáit is. A biztonságról alkotott ismereteink azonban gyakran hiányosak, így a települési vagyonszerzési rendszerek fejlesztésekor külön hangsúlyt kell helyeznünk az alapos helyzetértékelésre.

A biztonsági problémákhoz eltérőképp viszonyulunk, s ez a viszonyulás lehet érzelmi vagy értelmi alapú egyaránt. E viszonyulásból eredeztethető a tenni akarás mértéke, iránya, azaz az aktív cselekvési hajlandóság a biztonság érdekében. A szándék sok esetben már önmagában is visszatartó erő lehet, feltéve, ha a deklaráció szintje túllép a környezet érzékenységi küszöbén.

Ám a biztonság-tudatosság mértékének legfőbb jelzője nem a szándék, hanem a tényleges cselekvés. **A biztonság-tudatosság egyéni és szervezeti szinten eltérhet egymástól, az egyén esetében az érzelmi oldal erősebb lehet, míg a szervezeti a viszonyrendszert fenntartó ésszerűséget helyez előtérbe.** A biztonság-tudatosság tanulható, sőt tanítható, és általános, a környezetet átható „biztonságkultúra” nélkül egyéni szinten talajtalanná válik.

A biztonság pragmatikus értelmezése és elvi megvalósítási lehetőségei

Mérlegeljünk: mit kell(ene), mit lehet és mit célszerű tenni a biztonságért?!

A fenti ábrán összefoglaltuk megközelítésünk főbb elemeit. Az ábra közepén lévő – kék vonallal határolt – piramis azt mutatja, hogy a biztonság bizonyos alapvető elemeit (mechanikai-fizikai védelem) a tulajdonosoknak kell biztosítani. Ez minimum követelmény, az egyéni biztonság-tudatosság első lépése. Az elektronikus berendezések már az „aktív”

kategóriába tartoznak, csak akkor érnek valamit, ha a riasztásra van érdemi reagálás. Gondoljunk pl. az utcán a hangos gépkocsi-riasztókra, az emberek többsége ma rá sem hederít. **Nagyon fontos ezért az emberi tényező, hogy legyen, aki tesz saját biztonságáért és legyen olyan is, aki a közösségi biztonságot össze kívánja és tudja hangolni. Az összehangolás alapja az intézkedések átgondolt rendszerének kialakítása. Ehhez azonban el kell nyerni a szűkebb-tágabb környezet támogatását.**

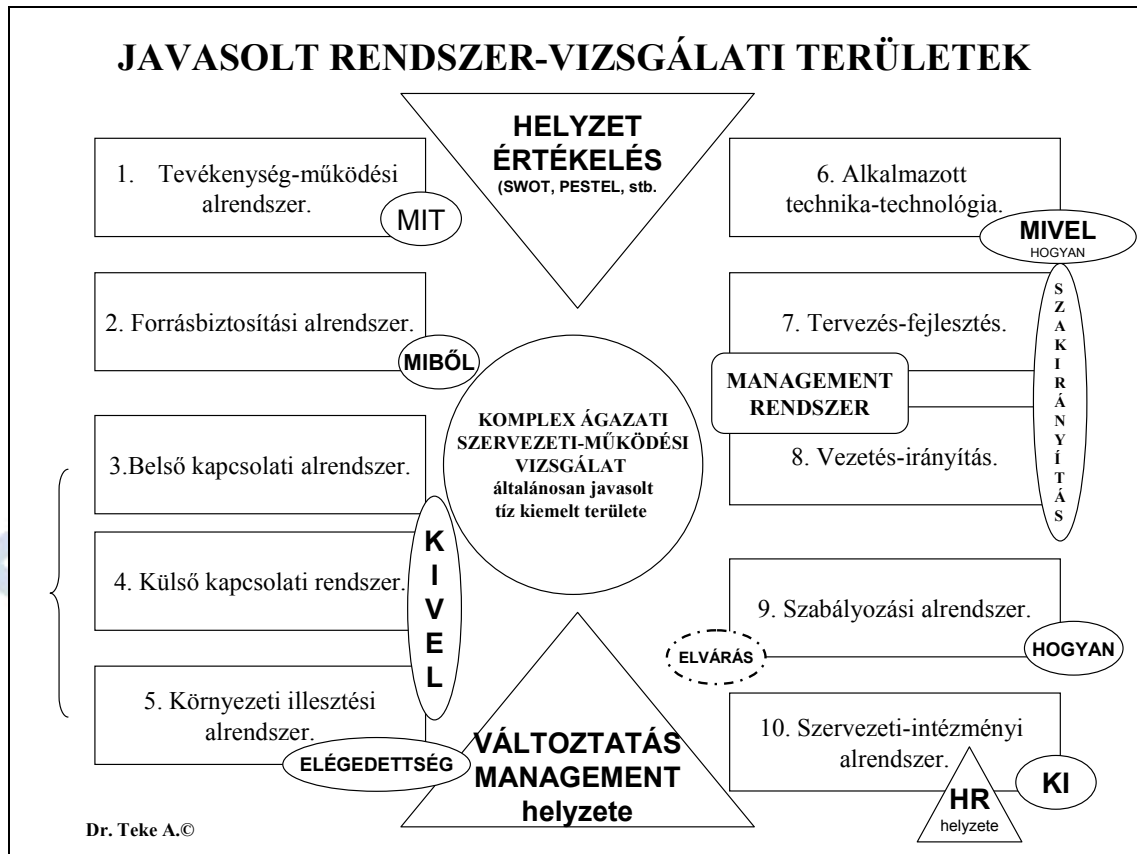
Mivel a keletkezett kár megtérülése és a biztonsági rendszer helyreállítása, fejlesztése is fontos, indokolt a biztosítók szolgáltatásait is megfontolni. És még ezután is marad ún. „maradék kockázat”! Ezt a megfelelő rendszerműködéssel lehet ellensúlyozni. Az emberek valóban sajnálják a pénzt az értékeik védelmére. Általános elvként elfogadható (de ez nem szabály!), hogy a védett érték legalább 1%-át célszerű védelemre fordítani, mert ne felejtjük el: nagy a csábítás! Kis beruházással a jogellenes cselekményt elkövető nagy értékhez juthat, és ha fenn áll a felelősségre vonás elkerülésének a lehetősége, akkor nagy valószínűséggel lesz mindig kellő számú próbálkozó, így aztán meggondolandó, hogy az 1 %-ból hirtelen mennyi lesz.

Hangsúlyoznunk kell, a „sikeres” jogellenes cselekmények kára, illetve „haszna” szélesebb (politikai, erkölcsi, üzleti stb.), és nemcsak a szűken vett anyagi értelemben (konkrét kár) kezelendő. A biztonság így akkor tekinthető kielégítő mértékűnek, ha **a védelemre akkora összeget és oly módon fordítunk**, hogy ezzel egyidejűleg a támadások, a jogellenes cselekmények **kárvonzata**, pontosabban **kockázata** (kárérték, bekövetkezési gyakoriság) **az elviselhető szint alá süllyedjen.**

A védelemre fordított költségeknek nemcsak az összege, hanem a ráfordítás módja is lényeges, azaz a védelmet, magát a biztonságvédelmi rendszert teljes körűen és körülhatárolhatóan célszerű kialakítani. Ez pedig folyamatos fejlesztést igényel. **Nem az egyes elemekben, hanem a teljes rendszerben célszerű gondolkodni.** A rendszerépítés a köz- és vagyonszerzés területén sem „puzzle-játék”, hanem komplex módon kialakított koncepció tudatos megvalósítása.

Mielőtt lépünk, készítsünk helyzetértékelést és tárjuk fel a problémákat!

Akkor, amikor a helyi vagyonszerzési helyzet javítását tűzzük ki célul, komplex koncepciót akarunk kidolgozni, olyat, aminek megvalósításától a vagyonszerzési rendszer jobb, hatékonyabb működését várjuk. A vagyonszerzési rendszer átalakítását alapos rendszer-vizsgálattal kell kezdenünk, aminek elvégzésekor célszerű komplex megközelítést alkalmaznunk.

A meglévő vagyonszerzési rendszer vizsgálatát célszerű mindig a probléma korrekt körülhatárolásával kezdeni. A vagyonszerzés esetében az ábra minden pontján végighaladva **általánosságban és konkrétan egy-egy területre, tevékenységre vonatkoztatva** felmérhető, hogy mi a helyzet, mire lenne szükség, és azt hogyan célszerű beilleszteni a meglévő rendszerbe. Az előzetes helyzetértékeléshez az alábbi szempontvázlat nyújt segítséget, ami az ábra gyakorlati értelmezését írja le.

A közbiztonsági/vagyonszerzési (biztonságvédelmi) rendszer helyzetének áttekintésére javasolt elemzési szempontok vázlatos tartalma

- 1. Tevékenység-működés.** Jelenleg mi áll rendelkezésre, és az hogyan, mennyire eredményes, milyen hatékonyan működik. Ki, mit csinál, mikor és hogyan? Milyen információk állnak rendelkezésre, azokat hogyan kezelik? Milyen mérési lehetőségek vannak (óraszám, fő, időtartam, terület, objektum, eset, ismétlődés, költség, kárösszeg stb.)? Körülhatárolható-e egy biztonságvédelmi rendszer? Milyen tevékenységi formák vannak (járőrözés, ellenőrzés, felügyelet, önkéntes tevékenység stb.)? **Az állami-, közösségi-, magán(egyéni)-, vállalkozás-alapú biztonsági tevékenység viszonyrendszere.** Mennyire elégedett

a környezet a működéssel? Ezt hogyan mérik? Mi hiányzik? Milyen típusú a biztonságvédelmi rendszer (reagáló, megelőző, formális, látszatevékenység, kiismerhetetlen, stb.)?

2. **Forrásbiztosítás. Mibe kerül a közbiztonsági/vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszer működtetése.** Pontos meghatározható-e a közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer éves bekerülési költsége tételesen? Milyen az állami-, közösségi-, magán(egyéni)-költségarány? Mekkora állandó, tervezhető keret áll rendelkezésre? Milyen a pályázatok eredményessége és a magántámogatás aránya?
3. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer belső kapcsolati jellemzői.** A közbiztonsági/vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszer egyes elemei/alrendszerei hogyan kapcsolódnak egymáshoz? **Milyen a belső információáramlás, a vertikális és horizontális kapcsolódás?** Mennyire tisztázottak a feladatok, van-e átfedés, párhuzamosság, átjárhatóság? Mennyire centrális-formális vagy decentralizált-informális a kapcsolati rendszer? (Kapcsolódás: 1. pont)
4. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer külső kapcsolati jellemzői.** A közbiztonsági/vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszer egésze és/vagy egyes elemei/alrendszerei hogyan kapcsolódnak az érintett szervezetekhez/tevékenységekhez? **Mennyire dokumentált / tervezett / ellenőrizhető / mérhető a kapcsolatrendszer?** Koordináció – kooperáció - kommunikáció. (Kapcsolódás: 1. pont)
5. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer környezetbe való illesztésének jellemzői.** A közbiztonsági / vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszer egésze és/vagy egyes elemei/alrendszerei működése hogyan illeszkedik (illeszkednek) a környezethez (szerves kapcsolódás, rendszeridegen, rosszul szabályozott, alacsony hatékonyságú, nem jó a kapcsolat, túl informális, szabályozatlan, szokásjogra épül stb.)? Az új elemek/részrendszerek alkalmazásakor mennyire tervezik meg a mindenoldalú biztosítást, mennyire vizsgálják a következményeket? Milyen a visszacsatolási/reagálási rendszer? (Kapcsolódás: 1. pont) Végeznek-e elégedettségi vizsgálatokat, mit kezdenek a tapasztalatokkal? Milyen fórumokat működtetnek? **Tájékoztatás, felvilágosítás, tanácsadás, segítség, támogatás, kapcsolatépítés, fejlesztés rendszere, módszerei.**
6. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer működtetése során alkalmazott technikai és technológiai megoldások.** A közbiztonsági/vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszer milyen technikai rendszereket, eszközöket, módszereket alkalmaz, ebből mennyi áll rendelkezésre, mennyire felel meg a feladatrendszernek, elvárásoknak, a környezeti színvonalnak? Amortizációs cserék, fejlesztések. A rendelkezésre álló technika, technológia kihasználtsága, a kezelő/felhasználó személyzet felkészültsége, hozzáértése. Fenntartási és üzemeltetési költségek. (Kapcsolódás: 1 és 2. pont)
7. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszerhez kapcsolódó tervezési, fejlesztési állapotok.** A közbiztonsági / vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszerhez kapcsolódó fenntartói / üzemeltetői / támogatói ambíciószint meghatározása. (Mit szeretnének elérni.) Vannak-e fejlesztések? Ezek tervezettek vagy eseménykövetők? Mennyire vannak összhangban az elégettséggel a fejlesztések? Mennyire előre terveznek? Van-e stratégiai-, taktikai (program/projekt)-operatív tervezés? Mi alapján terveznek, fejlesztenek?
8. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer vezetési-irányítási jellemzői.** A közbiztonsági /vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszeren belül elkülöníthető a vezető-irányító, szakirányító, koordináló elem. A koordináció mennyire átfogó, mérhető, követhető? Létezik-e valamiféle menedzsment rendszer (változtatás, válság, tudás, kapcsolati stb.)? Alapító okirat, SZMSZ, munkaköri leírások, szolgálati/tevékenységi szabályok, ellenőrzési rendszer. Szakmai, emberi, iskolai, végzettségi, erkölcsi megfelelés. Elfogadottság, kikényszerítés, szabályozatlanság megléte. Önkormányzati testület és a biztonsági rendszer viszonyrendszere. Érdekvényesítés hatékonysága. Lobby-tevékenység.
9. **A közbiztonsági/vagyonbiztonsági tevékenységet szabályozó rendszer jellemzői.** Levezethető-e a biztonsággal összefüggő tevékenység az EU általános politikájából, az EU-szakpolitikákból, a nemzeti általános politikából és az Alkotmányból, a nemzeti szakpolitikákból, az ágazati szakmai koncepciókból, ágazati stratégiákból, szakstratégiákból, cselekvési tervekből (testületi stratégiákból, funkcionális stratégiákból), programokból, projektekből a tevékenység? Jelen szempontrendszer valamennyi pontját figyelembe véve mennyire szabályozott a tevékenység? A joghierarchia mennyire érvényesül? A jogszabály-módosítások mennyire megalapozottak? A szabályozások mennyire ismertek és milyen fokon

érvényesülnek? Hol vannak joghézagok? A szabályok megvalósítási feltételei adottak-e? (Lásd összes szempontot.)

10. A közbiztonsági/vagyonbiztonsági rendszer szervezeti-intézményi és humán jellemzői. A közbiztonsági / vagyonbiztonsági (biztonságvédelmi) rendszerhez milyen intézmény / szervezet / szervezeti elem kapcsolódik? Milyen a személyzet/állomány összetétele, felkészültsége, alkalmassága, hozzáállása? Felvétel, felkészítés, képzés, oktatás, továbbképzés, elismerés, fegyelmi kérdések. Intézményi szimbólumok, jogállás, identitás. Intézkedő-képesség. Információ intézményes kezelése. Adat és titokvédelem. Vezetők kiválasztása, alkalmasságát. Vezetési módszerek. Jövőtervezés. **Milyen szervezeti intézményrendszerre van szükség az 1-9. pont tükrében?**

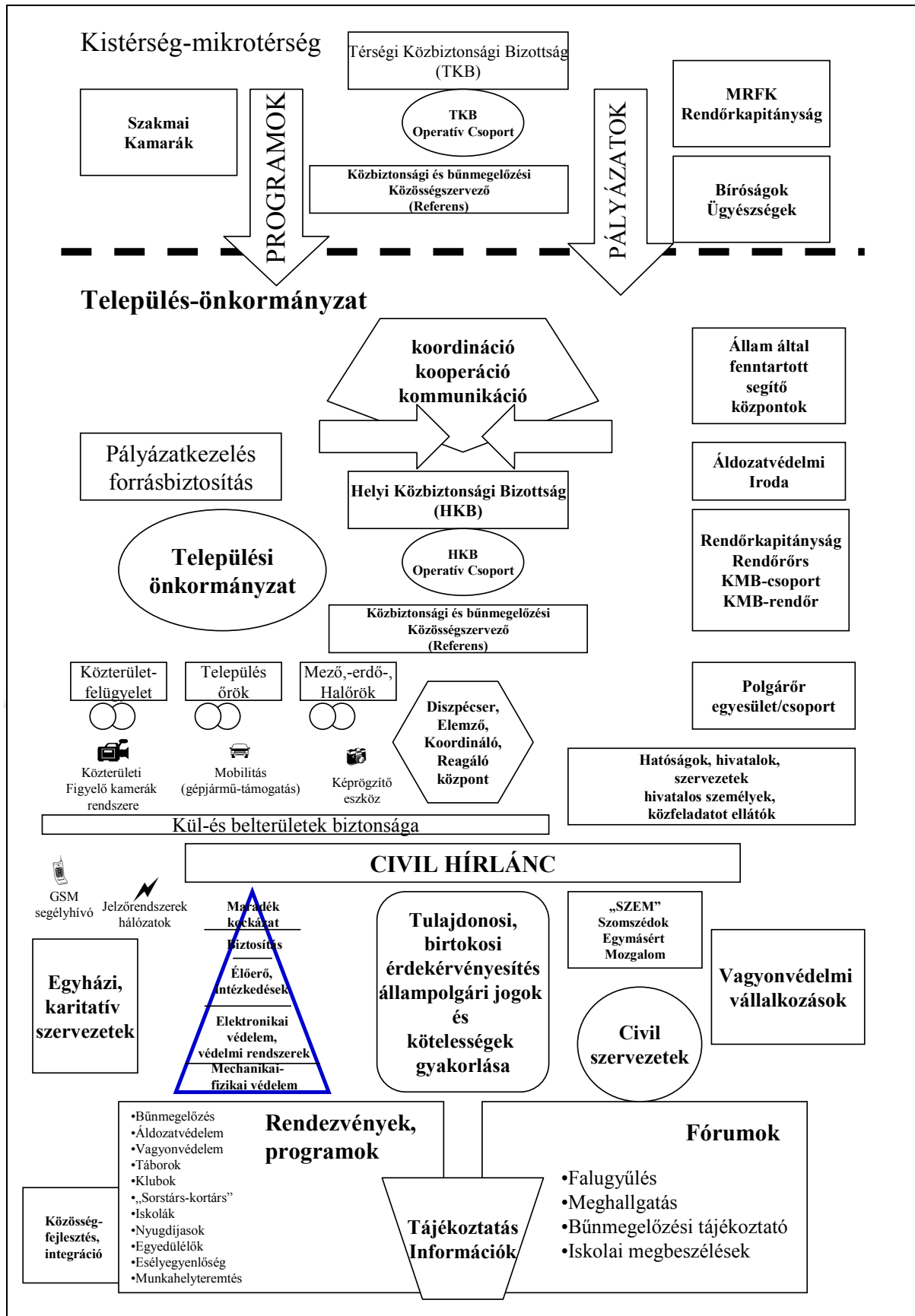
Végighaladva a szempontrendszeren eljutunk a szervezeti-intézményi vizsgálathoz. Ekkor ki kell derülnie, hogy az 1-9. pont szerinti elemzésnek mennyire felel meg a szervezeti és intézményi felállítás. Ami a biztonsági rendszerből hiányzik, azt folyamat- és rendszerszemléletre alapozva lehet igazolni, az átfedéseket, párhuzamosságokat meg lehet szüntetni, így lehet javítani a hatékonyságot.

Mindenekelőtt törekedni kell a tényeken alapuló döntésekre, azok hatásának vizsgálatára, a következmények mérlegelésére. Ehhez megfelelő adatbázisokra, elemzési módszerekre, komplex szemléletre és a környezeti sajátosságok figyelembe vételére van szükség. Az adott település, mikrotérség biztonsági helyzetének vizsgálatakor célszerű a területileg illetékes rendőri szervtől (kapitányság) legalább öt évre visszamenőleg megkérni a jogellenes cselekményekre vonatkozó – személyes adatokat nem tartalmazó – statisztikákat és éves értékeléseket.

Az eddigiek során egyfajta biztosítékot kívántunk nyújtani a választás megalapozottságához, a célszerű és tényeken alapuló, hiteles döntéshez. Hogyan kezdjük hozzá a rendszer átalakításához? Erre a következő oldalakon teszünk javaslatot.

Nézzük a megoldásokat!

Az alábbi ábrán a hazai és EU-s gyakorlatban már alkalmazott jó példák alapján összegyűjtöttük azokat az általánosan elfogadott módszereket és megoldásokat, amelyek a lehetséges cselekvési irányokat és variációkat befolyásolhatják. Vegyük az ábrát és használjuk azt megoldási, ötlettérképként! Azonosítsuk, mi működik már most a településen, vagy van-e az ábrán megjelöltnek megfeleltethető megoldás!

Ezt követően nézzük meg, hogy mindez rendszerként működik-e, vagy csak egymás mellett léteznek az egyes elemek, megoldások. Keressük a rendszer mozgatórugóját: ki a koordináló

szerv, személy, és most már használjuk az ábrát ötlettárként, és nézzük meg, hogy az előzetes, helyzetfeltáró elemzés alapján milyen megoldások jöhetnek szóba? Ez már nem pusztán „ötletelés”, mert minden megoldás esetében azonnal vizsgálni célszerű a fenti elemzési szempontok szerint: mit fog csinálni, mibe kerül, hogyan illeszkedik a meglévő rendszerelemekhez? **Tehát kreatív és megalapozott gondolkodás szükséges, amely során az adott település minden adottságát, sajátosságát, képességét figyelembe kell venni¹.** A megoldásokat természetesen az igények és további jó példák alapján lehet még bővíteni. Tapasztalataink alapján 5 típus-modellt is kidolgoztunk, melyek adaptálása segítheti a köz- és vagyonbiztonsági problémákkal küzdő települések helyzetének javulását.

A köz- és vagyonbiztonság javítására javasolt modellek és eszközök

Eszközök	1. modell	2. modell	3. modell	4. modell	5. modell - társulás
Rendőrség és a helyi szervezetek közti kapcsolattartás intézményesítése	x	x	x	x	Térségi szinten is
Polgárőrszervezet kialakítása	x	x	x	x	Összefogott működés
Településőrök alkalmazása	opcionális	ajánlott	ajánlott	ajánlott	Települési szinten
Közterület-felügyelet kialakítása		x	x	x	Településenként ajánlott
Mezőőr, erdőőr alkalmazása	Igény szerint	Igény szerint	Igény szerint	Igény szerint	Akár közösen is
Polgárőrök önkormányzati alkalmazásba vétele („fizetett polgárőrök”)				x	Társulás is fizetheti
Közbiztonsági referens alkalmazása az önkormányzatnál				x	Térségileg ajánlott
GSM-alapú segélyhívó rendszer (kivonuló szolgálattal)				x	Hatékonyan csak több kistelepülés tarthatja fenn
Közbiztonsági önkormányzati bizottság és operatív csoport	x	x	x	x	Társulási szinten is
Helyi rendeletek szigorítása, betartásuk fokozott ellenőrzése	x	x	x	x	Települési szinten
Rendőrség önkormányzati támogatása				x	Térségileg is elképzelhető
Polgárőrség önkormányzati támogatása		x	x	x	Akár közösen is
Térfigyelő-kamerarendszer			x	x	Településenként
Gépjármű (pl. terepjáró a járőröknek)		x	x	x	Akár közösen is
A polgárőrök, közterület-felügyelők digitális fényképezőgéppel történő felszerelése			x	x	Településenként
Helyi közbiztonsági egyeztető fórum az érintett intézmények, szervezetek vezetőiből	x	x	x	x	A társulás szintjén is működhet külön fórum
Civil hírlánc megszervezése	x	x	x	x	Települési szinten
„Tedd le a névjegyed” mozgalom	x	x	x	x	Települési szinten
SZEM-ek kialakítása	x	x	x	x	Települési szinten
Lakosság bűnmegelőzési tájékoztatása		x	x	x	Akár társulási szinten is
Bűnmegelőzési közösségfejlesztés		x	x	x	A problémás kisközösségekre célzottan

A modellek bemutatásával segíteni kívánjuk a helyi döntéseket, az elindulást. **Ám kérjük, ne másolják le egy az egyben a másutt alkalmazott módszereket, hanem keressék a saját és az adaptálható megoldásokat!**

¹ A fejezet első ábrája a biztonság értelmezéséhez nyújt segítséget, a „piramis” alapján célszerű kezdeni, a tulajdonosi-birtokosi érdekérvényesítéssel és öngondoskodással, ezt tudja a rendszerbe beépíteni a kialakított biztonságvédelmi rendszer. A rendszerelemzéshez és építéshez nyújt segítséget a 10 pontos szempontvázlat, és amikor elkészült a helyzetelemzés, akkor jöhet a fejlesztés, azaz a rendszerépítés megalapozása. Ennek minden lépését is célszerű a 10 szempontos vázlatra alapozni.

1. modell: Minden kistelepülés számára, kis anyagi ráfordítással is megvalósítható program

A helyi köz- és benne a vagyonbiztonság javításában komoly előrelépést jelenthet a **Helyi Közbiztonsági Bizottságok (HKB) felállítása**. A negyed- vagy félévente ülésező, alapvetően egyeztető funkcióval bíró bizottságok helyi/települési szinten működnek, s munkájukban meghívottként részt vesz minden, a helyi közbiztonság erősítésében potenciálisan érintett szereplő, így:

- polgármester
- jegyző (körjegyző)
- a képviselőtestület tagjai
- kisebbségi önkormányzat vezetője és tagjai
- közbiztonsági és bűnmegelőzési közösség-szervező vagy referens
- az illetékes rendőrkapitányság munkatársa, körzeti megbízott
- polgárőrség tagjai
- megyei polgárőr szervezet térségi felelőse
- településőrség tagjai
- közterület-fenntartók
- erdő-, mező- és halőrök (természetvédelmi őrök)
- iskolaigazgató és pedagógusok, közművelődési munkatársak
- vállalkozók
- orvos, gyógyszerész
- védőnő, ápolónő, beteggondozó
- egyházközség vezetése
- helyi civil szervezetek vezetői
- helyi szociális intézmények munkatársai
- Meghívottként: a térség országgyűlési képviselője

A Helyi Közbiztonsági Bizottság vezetője, egyben az ülés összehívója és levezetője a település polgármestere, míg társelnöke a területileg illetékes rendőrkapitány, illetve az általa megjelölt rendőrségi munkatárs. A Helyi Közbiztonsági Bizottság napirendjére a polgármester és a rendőrkapitány (vagy képviselője) együttesen tesz javaslatot. A bizottság üléseinek napirendje a résztvevők igényei szerint kiegészíthető. Az ülések szakmailag nyilvánosak. Mivel a HKB nagy létszámú, mindenki nem tud részt venni benne, ezért javasolt egy **Operatív Csoport** létrehozása, amelybe az önkormányzat, a rendőrség és valamely civil szervezet delegálna tagot, és ez a csoport az ülések közt heti rendszerességgel értékeli a beérkezett információkat, és javaslattal élne a HKB felé. Ez informális tevékenység, azonban az érintettek munkaköri leírásában ezt célszerű rögzíteni. Nagy gondot szükséges fordítani a biztonsági rendszer érdekeltjeinek kellő információval történő ellátására, ami a beérkező ismeretek feldolgozásával és alkalmazásával biztosítható. Tudatos igény-kielégítésre kell törekedni, és tisztázni kell a feladat- és hatásköröket!

Minden település számára lehetséges a **civil hírlánc** rendszerének a megszervezése. A civil hírlánc tagjai a településeken napi rendszerességgel járó közalkalmazottak: tanyagondnok, postás, védőnő, gyámügyes dolgozó, szociális munkás stb. Feladatuk nem csak a közbiztonságra történő odafigyelés, hanem minden szociális kérdésre is (pl. valakinél elfogyott a tüzelő). A résztvevők szükség esetén azonnal tudják értesíteni az illetékest. A megszervezendő hírlánc tagjai előzőleg bűnmegelőzési képzésben részesülnek. A civil hírlánc tagjai bizonyos időközönként rendszeresen megbeszélést tartanak, ahol kicserélik a

tapasztalataikat, ilyenkor kerülnek elő azok a kérdések is, amik nem az olyan ügyekhez tartoznak, amelyek azonnali intézkedést követelnek. A civil hírlánc tagjainak időszakos továbbképzése is fontos. A résztvevők számára az új feladatok tényleges többletterherrel nem járnak. A civil hírlánc megszervezésében és a résztvevők képzésében igénybe kell venni a rendőrség szakmai támogatását és együttműködését. Ez azért is fontos, hogy a hírláncban keletkező információk egyrészt eljussanak az intézkedési jogosítványokkal rendelkezőkhöz, másrészt azok rendszerezése, szűrése, feldolgozása, elemzése és értékelése, illetve a kapcsolódó adatvédelem a jogszabályi előírásoknak megfelelően történhessen. (Adatvédelem, elemzés-értékelés, visszacsatolás módjának meghatározása fontos lehet.)

A civil hírláncal párhuzamosan lehetőség van a **Szomszédok Egymásért Mozgalom (SZEM)** megszervezésére is. A településeken már meglévő szomszédi egymásra figyelést érdemes – például a polgárőrség koordinációjában – intézményesített formába önteni. Ez nagyban növelheti hatékonyságát, valamint számottevő közösségfejlesztő hozadéka is van. A SZEM-mozgalom visszatartó erőt is jelenthet: a településeken belül kitáblázva, a házakra kiírva a működéséről szóló információkat számos esetben tarthatja vissza a potenciális elkövetőket. Mindezekkel párhuzamosan fokozni kell a **rendőrséggel történő kapcsolattartást**, még ha esetleg nincs is a településen helyi körzeti megbízott. Ez azért is különösen fontos, mert a fentiekben bemutatott információ-gyűjtő megoldások akkor válhatnak csak a bűnmegelőzés és a bűnüldözés inputjává, ha eljutnak a rendszerezésükre alkalmas és intézkedni tudó szervezethez, vagyis elsősorban a rendőrséghez.

Gyakorlatilag minden településnek lehetősége van a **polgárőrség** megszervezésére. Jelentős anyagi ráfordítást kezdetben nem igényel, és nagyon nagy szerepe lehet a bűnmegelőzésben és a bűncselekmények elkövetőinek elfogásában is. A rendőrséggel történő hatékony együttműködésük során nagyon fontos eredményeket tud elérni. Fontos, hogy a polgárőrség vezetője rátermett, közösséget szervezni képes ember legyen, illetve a tagság tekintetében is körültekintésre van szükség, mivel nem egy településen a nem megfelelő emberek munkája miatt nem működött a polgárőrség.

Minden településen lehetőség van a **helyi közbiztonsággal kapcsolatos rendeletek esetleges szigorítására**. Ilyen helyi rendeletek lehetnek a vendéglátóhelyek nyitva tartásának szabályozása, a közterületi alkoholfogyasztás keretek közé szorítása, rongálások szankcionálása stb.

Mindez kiegészülhet **településőrök** alkalmazásával, akik kiegészíthetik a polgárőrség munkáját, de akár az önkormányzati rendeletek betartását is ellenőrizhetik, vagy adott esetben közterület-felügyelői, mezőőri feladatokat is elláthatnak. A településőrök alkalmazásakor fontos figyelembe venni az illetékes rendőri szervek ajánlásait. Számos településen a településőrök rendszeresen beszámolnak munkájuk tapasztalatairól a rendőrség munkatársának, akitől egyben iránymutatást is kapnak tevékenységükhöz.

Érdeemes komplex módon megközelíteni a problémát: pl. a falugondnokok naponta szállítják az ebédet az arra rászorulóknak és igénylőknek. Ekkor a bűnmegelőzési szervező, a kijelölt településőr csatlakozhat hozzá, és vizuális felmérést végezhet a biztonsági helyzetről (kerítés, zár, rácsok, kutya, mozgás, rongálások), beszélhet az érintettekkel. Ezt megfelelő gyakorisággal végezve egy **pontos helyzetkép és bizalmi viszony** is kialakulhat. El lehet indítani a „**Tedd le a névjegyed**”-mozgalmat: a szolgálatban lévő polgárőr, településőr, rendőr az éjszakai órákban például egy erre rendszeresített és megfelelő módon hitelesített (bélyegző, embléma) kártyára ráírja a nevét és az időpontot, és bedobja a tanya, ház, üdülő stb. postaládájába. Reggel a tulajdonos láthatja, hogy mikor voltak a környéken a „község emberei”, és ő is igazolja az ottlétet, majd bejuttatja a kártyát a polgármesteri hivatalba

(akár a civil hírláncon keresztül), vagy egy meghatározott gyűjtőbe bedobja. **Kis ráfordítással egy jól áttekinthető helyzetkép és visszacsatolási rendszer alakulhat ki, ami még tovább is fejleszthető. Többek közt ez is egy kreatív alkalmazási technika, amivel a meglévő kapacitásokat kiegészítő funkciókkal hatékonyra lehet tenni.**

2. modell: Közepes anyagi lehetőségekkel rendelkező települések számára

A nagyobb anyagi lehetőségre képes települések számára az első modellben foglaltakon túl az alábbi intézkedések meghozatalára van lehetőség. A **polgárőrség anyagi támogatása** segítségével jelentősen javítható a civil szervezet működésének hatékonysága. A pályázati önrészek biztosítása, a technikai fejlesztések finanszírozása, a benzinköltségek részleges vagy teljes átvállalása nagy mértéken segíti a polgárőrök munkáját.

A települési **közterület-felügyelet felállítása** segítségével a helyi rendeletek betartatása hatékonyabbá válik, amely jelentősen javíthatja a lakosság szubjektív biztonságérzetét. A közterület-felügyelő munkáját kiválóan ki tudja egészíteni a településőrség rendszere.

A közbiztonságban illetékes szereplők munkáját nagyban segítheti, ha az önkormányzat **gépjárművet** tud biztosítani az ilyen célokra. Az eszközt nem csak a közterület-felügyelők, településőrök, polgárőrök tudják használni, hanem ennek segítségével a rendőrséggel közös járőrözések is elképzelhetők, amik többszörözik a rendőri jelenlétet.

Nagyon fontos elemként jelenik meg a **lakosság megfelelő információkkal történő ellátása** is. Ez két alapformában képzelhető el. Egyrészt a helyi sajtón, időszakos kiadványokon keresztül érdemes a lakosokat a köz- és vagyonbiztonsággal kapcsolatos információkkal folyamatosan ellátni. Másrészt egy olyan **könnyen használható kiadványt** (pl. kártya) kell eljuttatni minden háztartásban, ahol a közbiztonságban illetékesek elérhetőségei könnyen megtalálhatók. Érdemes a kártyát közforgalmú helyeken időjárás és vandálok ellen védett (nagyobb) formában is kihelyezni, mert informatív jellege mellett komoly figyelmeztető hatása is lehet.

A közbiztonsági programot érdemes **közösségfejlesztő** rendezvények tartásával kiegészíteni, amelyekhez nagyon jól kapcsolható a bűnmegelőzési ismeretek átadása is. Ha az adott településen jelentős szociális feszültségek tapasztalhatók, akkor érdemes közösségi integrációval is összekapcsolni a programokat, amely jelentős eredményeket érhet el. Javasolt a „**kortárs-sorstárs**” elv érvényesítése minden korosztály és célcsoport esetében, mert az emberek a hasonló korúaktól, hasonló helyzetűektől jobban elfogadják a segítséget és tanácsot. Ezt a felkészítéskor célszerű figyelembe venni.

3. modell: Komolyabb anyagi helyzetű településeknek

Azok a települések, ahol megtehetik, ott az előző két modellben vázolt intézkedéseket az alábbiakkal lehet kiegészíteni. A megfelelő anyagi helyzetben lévő önkormányzatoknak érdemes a településeik frekvenciáltabb részeire, a bűnügyileg fertőzöttebb részekre **kamerákat telepíteni**. A térfigyelő rendszerek megítélése azonban kettős, hiszen a bűnügyek feltárásánál nem mindig tudnak jelentős segítséget nyújtani (főként, ha technikailag nem a legmodernebbek, illetve ha a képrögzítés és -tárolás nem a vonatkozó adatvédelmi előírások betartása mellett történik), azonban a megelőzés tekintetében igen hatékonyak tudnak lenni.

A gazdákkal, erdőtulajdonosokkal összefogva ajánlott az erdőőri, mezőőri szolgálat felállítása. A **mezőőr és/vagy erdőőr** jelentős sikereket érhet el a külterületi bűnmegelőzés és tettenérés tekintetében. (Természetvédelmi terület esetén ez bővíthető.)

Az önkormányzatoknak érdemes a közbiztonsági alkalmazottait **képzésre alkalmas eszközökkel** is ellátni. A digitális fényképezőgép, kamera azt a célt szolgálják, hogy a szabálysértések (rongálás, garázdaság, illegális szeméttelrakás stb.) a lehető leggyorsabban, vagy akár azonnal rögzítve legyenek. E bizonyítékok meglehetősen jelentős mértékben gyorsítja a szabálysértési eljárások ügymenetét, amely rövidtávon már mérhető visszatartó erőt jelenthet. Ugyanakkor fontos arra figyelni, hogy a képzésre csak a jogszabályi előírásoknak megfelelően kerülhessen sor, amit leginkább az tud biztosítani, ha az ilyen eszközökkel felszerelt önkormányzati munkatársak rendőrségi felkészítésben részesülnek, és munkájukról rendszeresen beszámolnak a rendőrség illetékes munkatársának.

4. modell: Nagy anyagi lehetőségekkel rendelkező önkormányzatoknak

A fentiekben leírtakat egy relatíve nagyobb lehetőséggel rendelkező önkormányzat (vagy társulásaik) az alábbiakkal tudja kiegészíteni. Az önkormányzati **közbiztonsági referensi vagy közbiztonsági és bűnmegelőzési közösség-szervezői** munkakör kialakításával jelentős eredményeket lehet elérni. Feladatai: irányítja és beosztja a településőröket, tanyagondnokokat és a közterület-felügyelőket. A rendőrséggel és a polgárőrséggel folyamatos kapcsolatban van. Hozzá fut be minden információ és intézkedik a megfelelő lépésekről, szervezi a megbeszéléseket. Lényegében ő koordinálja az összes közbiztonsági szereplő munkáját, ezen felül a pályázatokat is ő írja. Ez kiegészülhet egy ún. **Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Iroda** működtetésével, amit a referens „üzemeltet”, ez lehet a hírlánc központja is, telefonon elérhető, a munkaidőn kívül a számot az éppen szolgálatos rendőr, polgárőr, településőr telefonjára átírányítani. Ilyen megoldás esetében az adatbiztonság is formális keretek közé szorítható.

A **kamerarendszer fejlesztésével** olyan rendszer is létrehozható, amelynek monitorjait folyamatosan nézik a rendőrségen. Ennek komoly tettenérési, bizonyítási jelentősége is lehet.

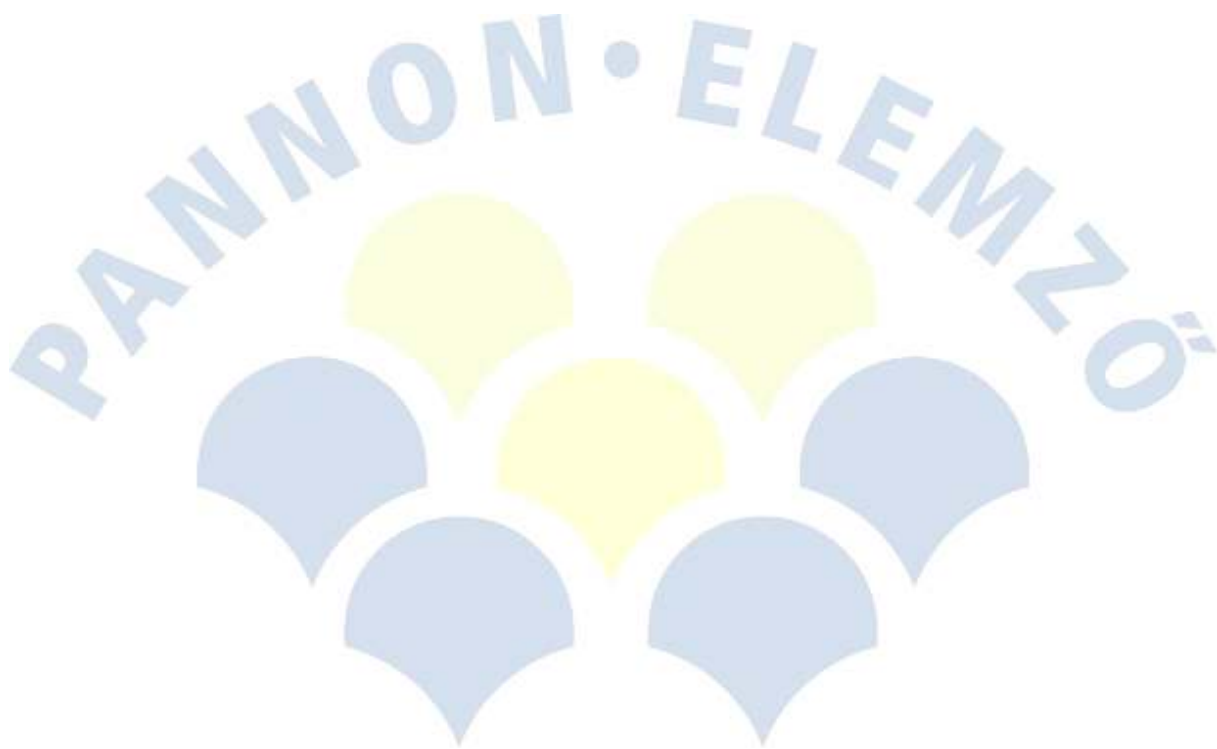
A megfelelő anyagi helyzetben lévő település képes a **rendőrség támogatására**, ennek köszönhetően elérheti a körzeti megbízott helybe költöztetését, vagy több KMB-s alkalmazását, esetleg a gépkocsi állományának bővítését.

Ahol hatékonyan működtethető, ott érdemes az idős, egyedülálló, illetve rászoruló lakosságot **GSM-alapú házi segítségnyújtó eszközzel** ellátni. Közbiztonsági szerepén túl egészségügyi, szociális szerepe is van, a beprogramozott gombok segítségével szükség esetén azonnal hívható a háziorvosi ügyelet, egy megbízott kivonuló szolgálat központja stb. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ahol ilyen rendszer működik, ott jelentősen visszaesett az időskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények száma. Mivel a rendszer egy központot igényel, így ennek fenntartása nagy költséggel jár. A jelzőrendszer kivonuló szolgálat megbízásával is kiegészítendő.

A hazai gyakorlatban önkormányzati, illetve civil szervezeti keretekben, leggyakrabban pályázati támogatásból egyes nagyobb településeken **áldozatvédelmi és bűnmegelőzési irodák** működnek, melyek elsősorban tájékoztató, konzultációs funkciót töltenek be, és ingyenes (bűnmegelőzési és áldozatvédelmi) tanácsadással segítik az áldozattá válásban leginkább veszélyeztetett csoportok tagjait (pl. fiatalok, idősek).

5. modell: A társulás

A fenti köz- és vagyonbiztonsági eszközök és intézkedések csaknem mindegyike működtethető önkormányzati társulások keretei között is. Sőt, valamelyik fenntartása így sokkal hatékonyabb (pl. segélyhívó rendszer). A társulások esetén lényeges feladat a különböző bűnmegelőzési tevékenységeket koordináló, az információkat értékelő és döntéshozó szerv kialakítása, így a programot mindenképpen egy egyeztető fórum és egy közbiztonsági felelős irányításával szükséges vezetni. Ez esetben is, és minden korábbi megoldás rendszerszerű alkalmazása esetén is javasoljuk, készüljön részletes dokumentáció a program működéséről, SZMSZ kialakításával, munkaköri leírásokkal, a folyamatok szabályozásával, protokollokkal, formanyomtatványokkal, a megkülönböztető jelzések alkalmazásának meghatározásával tegyük átláthatóvá, nyomon követhetővé és szabályozottá közbiztonsági rendszerünk működését.

Hogyan kössünk „helyi társadalmi szerződést”? – Javaslat helyi és mikrotérségi közösségeknek

Miért „helyi társadalmi szerződés”?

Közös problémák, közös megoldás! Cselekedjünk!

Noha a változásokat nem mindig szeretik az emberek, mindenki vágyik az újra és a jobbra. Mindenki szeretne jobban élni. Ma már mindenki számára világos, hogy bármit csak úgy lehet elérni, ha tesznek is érte. A helyi problémákat a helyiek ismerik, ám sokszor kevés az erőforrásuk az érdemi megoldáshoz, a félmegoldások pedig nem megoldások. Ilyenkor össze kell fogni a hasonló gondokkal küszködőkkel. Ez lehet a szomszéd település, vagy éppen egy egész településcsoport, ami már egy mikrotérséget képez. Persze ez nem megy megegyezés nélkül! Tisztázni kell, mi a probléma, mit is akarunk valójában, de ennek az akaratnak közösnek kell lennie. Miért „társadalmi szerződésről” beszélünk? Azért, mert minden érintettet és érdekeltet be kell vonni a közös cselekvés kimunkálásába.

Mi a „helyi társadalmi szerződés”?

A „helyi társadalmi szerződés” egy hosszabb munkafolyamat, a „közös kezdeményezés”² egyik kiemelten fontos eredménye, dokumentált „igazolása”. A szerződéskötés során az érintettek megfogalmazzák, hogy mit akarnak megoldani, ezért milyen vállalásokra képesek (milyen eszközöket, erőforrásokat képesek felajánlani, biztosítani) a konszenzusos célállapot elérése érdekében. A „**helyi társadalmi szerződés**” a vállalások kölcsönös, nyilvános deklarációját, és a megállapodással kapcsolatos közös elvárásokat, magatartását tartalmazza.

Mit várhatunk a „helyi társadalmi szerződéstől” és magunktól?

A „társadalmi szerződés” és a hozzá vezető közös munka nem csodaszer. Segít a problémák felismerésében, azonosításában, a közös cél(állapot) meghatározásában, a megvalósítás módszertanában. Rámutat arra, hogy a máshol megvalósított jó példákat hogyan lehet felhasználni és alternatívákat kínál a megoldáshoz. A kezdeményezés mindig egy ember fejében születik meg. Sok gondolat ügyesen összerakva már a közösséget jelképezi. A folyamat sikerének a kulcsa, hogy megfelelő kérdést vigyünk a közösség elé, a másik pedig, hogy a kezdeményezés kidolgozója maradjon nyitott az eltérő véleményekre, minden lehetséges javaslatra. A közös gondolkodás élménye az egyént gazdagítja és a közösséget erősíti. Az összetartozás ereje, a közös tenni akarás kinyilvánítása a biztonságot erősíti.

² A „közös kezdeményezés” egy adott lokális társadalmi probléma megoldására erőforrásokkal rendelkező, és azokat mozgósítani is kívánó helyi társadalmi szereplők koordinált, érdekmotivált cselekvésének, azaz együttműködésének létrejötté, és a közösen meghatározott célok megvalósítása irányába mutató, egyéni és közösségi cselekvések közösen megtervezett és szabályozott, kivitelezett láncolata.

...Miként alkossunk „helyi társadalmi szerződést”?

Az alábbiakban röviden bemutatjuk, hogy hogyan, milyen elemekből épül fel egy közösségi kezdeményezés, amelynek eredménye a „helyi társadalmi szerződés”. Ez olyan, mint a süteményrecept. Kellenek hozzávalók, edények, sütő, de tudni kell, hogy miből mennyit és milyen sorrendben, milyen módszerrel rakjunk össze, hogy a végén az a konkrét sütemény kerüljön a tányérra, amit a receptben ígértünk. Hét lépést mutatunk be – a továbbiakban mindegyiket részletesen is kifejtjük, a jó példákat és buktatókat is bemutatva - , majd pedig megfogalmazzunk néhány általános jó tanácsot, amelyet érdemes szem előtt tartani, ha belevágtunk a munkába.

1. Nézzük a bajokat! Készítsünk problématerképet!
2. Vegyük számba, mink van, és mi hiányzik!
3. Ismerjük meg mások tapasztalatait, tanuljunk a jobbtól!
4. Vázoljuk fel a jövő lehetséges forgatókönyveit! Határozzuk meg a célokat, a közös jövőképet, a lehetséges cselekvési irányokat!
5. Nézzük meg, mit tehetünk mi, közösen!
6. Vállaljuk nyíltan, mit akarunk tenni!
7. Folytassuk az együttműködést!

1. Nézzük a bajokat!

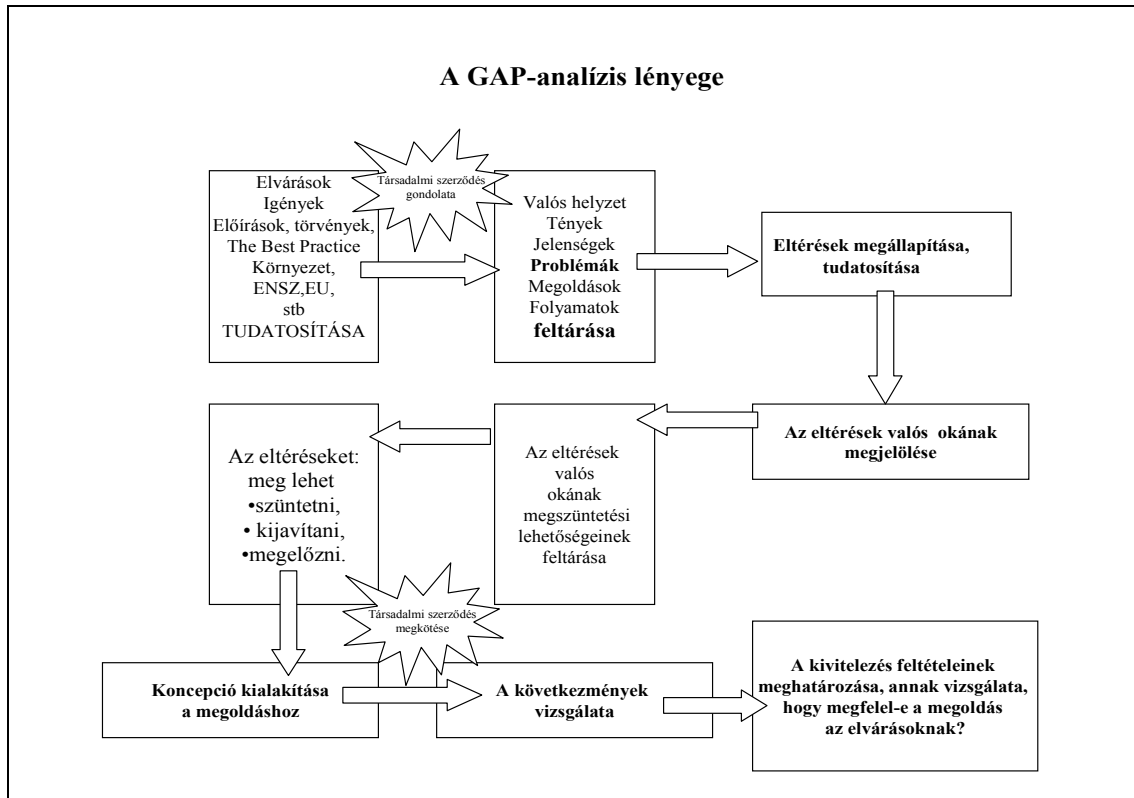
A folyamat első lépésében határozzuk meg a konkrét problémát, gondoljuk végig, hogy *mi a célunk, mi az a helyzet, amely igényli, ösztönzi az összefogást!* Már ekkor is bevonhatunk társakat, de ha eddig nem tettük meg, akkor most mindenképpen *keressük meg, hogy kikre számíthatunk* első körben, kikkel tudunk együtt dolgozni a „társadalmi szerződés” létrehozása érdekében. Egyelőre elég, ha ehhez a konkrét feladathoz találunk együttgondolkodókat. A társadalmi szerződésben vállalt feladatokra majd annak idején elég megtalálni a személyeket.

Gondoljuk át, hogy a „társadalmi szerződés” megfelelő megoldás-e a felmerült problémára?

Leggyakrabban helyi fejlesztési tervek, egységes település arculat kialakítására szoktak „közös kezdeményezésbe” fogni települések, kistérségek, de vagyonszerzési, természetvédelmi, oktatási kérdések megoldására is történt kezdeményezés.

2. Vegyük számba, mink van, és mi hiányzik!

Ha magunk és azok is, akiket megnyertünk az ügynek, úgy vélik, hogy érdemes közösségi kezdeményezésbe fogni, akkor elérkeztünk a „társadalmi szerződés” előkészítésének a legmunkaigényesebb szakaszához; a helyzetértékeléshez. Ez nem más, mint egy alapos leírás arról, hogy az adott kérdés kapcsán mi a helyzet a településen, térségben. Melyek a legfontosabb problémák, milyen erőforrásokat tudunk helyben mozgósítani annak érdekében, hogy javítsunk a helyzeten. A munkában segíthet a GAP („rés”)-analízis, amit akár saját erőből, vagy kevés külső támogatással is el lehet készíteni. Azt a kérdést tegyük fel magunknak, hogy úgy mennek-e a dolgok, ahogy kellene? Hogyan kellene menniük? Most hogy mennek? Van eltérés az elváráshoz képest? Ezzel mit lehet, mit tudunk kezdeni?

A feladat elvégzéséhez érdemes lehet külső emberi és anyagi erőforrásokat bevonni. A külső szakértőre azért van szükségünk, mert a helyzetértékelésen alapul a „közös kezdeményezés”, és így a „társadalmi szerződés” további sorsa. A jó helyzetértékelés elkészítése pedig szaktudást igénylő feladat.

Mit várjunk el a külső kutatótól?

Elsősorban szakértelmet és időráfordítást várjunk el, valamint, hogy képes legyen elnyerni a helyben élők bizalmát. Ebben nagy szerepe lehet annak, hogy magunk mennyire állunk a kutató mellé, illetve hogy milyen jellegű kérdésre, problémára választottuk a közösségi kezdeményezést.

- Azért érdemes felkérni egy külső kutatót a helyzetértékelés elkészítésére, mert friss szemmel, kívülről érkezve fogja feltérképezni a térséget és megismerni a problémát. Esetében nagyobb az esélye annak, hogy az összes érintett nyitottan beszámol neki tapasztalatairól, elképzeléseiről – a kérdezettek azt érezhetik, hogy még nem számoltak be erről korábban, tehát itt a lehetőség, elmondhatják és megvalósíthatják kívánságaikat.
- A nem-helybeli kutatót kevésbé befolyásolják korábbi ismeretei (előítéletei), a problémáról alkotott előzetes elképzelései, tehát minden javaslatot, érvet hasonló távolságtartással kezel.
- A fentiek miatt könnyebb elfogadni egy külső kutató helyzetértékelését, ha az esetleg nem is kedvező minden érintett számára; nem fakad konfliktus a nézetkülönbségek nyomán a helyben élők között.
- A külső kutató (tanácsadó) a „helyi társadalmi szerződés” folyamatában a későbbiekben közvetítő, moderáló szerepet tölthet be.

Anyagi erőforrásokra azért van szükség, mert, mint az anyag többi részében olvashattuk, komoly szakmai munkát kell végezni a helyzetértékelés összeállításának során; erre akkor is kell pénzt szánni, ha helybeliek készítik el.

A helyzetértékelésnek két egyenrangú célt kell betöltenie:

- 1) Pontos leírást, számvetést adni arról, hogy mire lehet építeni a kezdeményezés során – objektív tükröt tartani a helyben élőknek a probléma kapcsán.
- 2) Hírverést kelteni a kezdeményezésre, felhívni a figyelmet és elnyerni a többi térségi szereplő bizalmát.

A helyzetértékelés sokkal hatékonyabban készíthető el, ha a külső kutatót egy helyben beágyazott személy segíti; így a két előny, a külső szem függetlensége és a helyben élő iránti bizalom egyszerre kamatoztatható.

3. Ismerjük meg mások tapasztalatait, tanuljunk a jó példából!

A helyzetértékelés része, hogy összegyűjtjük az ország vagy a világ más részein hasonló problémákra adott válaszokat, megoldásokat. Ha ezzel megvagyunk, ezeket is mutassuk be és vitassuk meg helyben, gondoljuk végig együtt, milyen módosításokkal alkalmazhatjuk a külső példákat.

- Gyűjtsük össze a jó példákat!
- Menjünk el és nézzük meg, nekik miként sikerült!
- Hívjuk el őket hozzánk, adjanak segítséget!

Ebben a munkában is segítségünkre lehetnek a külső kutatók, de mások tapasztalatainak megvitatásába mindenképpen vonjuk be az összes érdeklődő és bevonható helybeli polgártársunkat. A helyzetértékelést érdemes tágabb körben megvitatni. Ekkorra már értesült a munkánkról minden helyi döntéshozó, és azok is, akik érintettek a kérdésben. Ha lehet, rendezzünk nyilvános vitát, lakossági fórumot, polgármester-találkozót a helyzetértékelésről. Értesítsünk mindenkit, akivel interjúztunk, bátran kérjük ki a véleményüket, hogy miként vélekednek a jelentésről³. A találkozó során fontos, hogy nyílt vita alakulhasson ki, hogy előbukkanjanak a különböző vélemények. Ha a helyzetértékelés kapcsán minden kikíváncozó megjegyzés elhangzott, keressük együtt a megoldási lehetőségeket. A jövőbeni tervek kibontására, megvitatására sok módszer létezik, a lehetőségekhez és képességeinkhez szabva válasszunk ezek közül.

4. Vázzuk fel lehetséges megoldási javaslatokat, és a jövő lehetséges forgatókönyveit!

A visszajelzések alapján pontosított, átírt helyzetelemzésből, és a helyi megoldási javaslatokból állítsunk össze egy vitairatot. Ez a „közös kezdeményezés” első, mindenkinek eljuttatandó dokumentuma. Tartalmazza a helyzetleírás rövid változatát, legfontosabb megállapításait, a probléma megoldásának lehetséges módjait (megoldási javaslatok), és a különböző megoldások következményeit (az úgynevezett forgatókönyveket). Érdemes a helyi javaslatokat, a jó példákat és a szakértők megfontolásait egyaránt és egyenlő súllyal megjeleníteni a vitairat megoldási javaslatokat tartalmazó részében.

A vitairatot érdemes szétküldeni – ebből érdemes egy rövid, néhány oldalas változatot készíteni, és azt minden háztartásba eljuttatni, majd pedig lehetőleg lakossági fórumon véleményeztetni. Ideális esetben ekkorra kialakult a szükséges bizalom a helyi kezdeményezés szervezői, a kutatók és a munkafolyamat iránt, és kellő érdeklődés lesz a vitafórumon ahhoz, hogy lehetőség legyen a nézetek

³ Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy a nyilvános vita mellett írásos és személyes visszajelzésre is van lehetőség.

ütköztetésére, arra, hogy megvizsgálhassuk, a különböző megoldási javaslatok hatásainak milyen a várható fogadtatása (forgatókönyv-vizsgálat), majd pedig ennek alapján eldönthessük, hogy melyek azok a javaslatok, intézkedések, amelyekből ki lehet alakítani az adott időben, helyben legmegfelelőbbnek látszó megoldási javaslatot (konszenzus konferencia).

A vita egyben lehetőség, hogy kölcsönösen tanuljunk egymástól, hogy megtaláljuk azokat a megoldásokat, amelyek helyben kivitelezhetőek, és a közösség minél több tagjához eljusson a legfontosabb üzenet: mindenkinek lehet szerepe a probléma kezelésében.

5. Nézzük meg, mit tehetünk mi, közösen!

A vitát követően látjuk, hogy milyen megoldásokra van helyben igény, és kik azok a helyi érintettek, akikre építeni lehet a „társadalmi szerződést”. Le kell írni, hogy a kialakult konszenzus szerint melyek a problémák, és milyen megoldási javaslatokat fogadott el a közösség a kezdeményezés során, majd körbe kell járni a legfontosabb szereplőket, és egyeztetni velük, hogy mit vállalnak. A cselekvési tervben meg kell jelennie az elérendő céloknak, az ehhez vezető eszközöknek, a szükséges erőforrásoknak, ráfordításoknak, és annak, hogy az eszköztulajdonosok mit vállalnak a fentiekből.

6. Vállaljuk nyíltan, mit akarunk tenni!

A „helyi társadalmi szerződés” az az aktus, amikor az eszköztulajdonosok (polgármesterek, jegyzők, vállalkozók, egyéb érintettek) nyilvánosan vállalják, hogy milyen erőforrásokat fordítanak a cél elérésére, milyen konkrét cselekvéseket vállalnak, milyen határidővel, és azt, hogy hogyan folytatják az együttműködést. Mindkettőhöz konkrét teendőket és határidőket kell szabni. Ez mutatja meg, hogy valójában fog-e működni a közösségi kezdeményezés.

7. Folytassuk az együttműködést!

A „helyi társadalmi szerződés” valójában az *első erőfeszítés, első nagy lépés* a probléma megoldásában, kezelésében. Ez az esemény kiindulópontnak tekinthető, amelyet követően várható, hogy eredményeket érünk el. Nyomon kell követni, hogy hogyan haladunk, mi valósul meg a célkitűzéseinkből, hogyan lehet segíteni a célok elérését, melyik szereplőnek van szüksége buzdításra, támogatásra. Érdemes megvizsgálni, mi az oka annak, ha valamelyik javaslat nem működik, hogyan lehet ezt a helyzetet megoldani.

- Szervezzük meg a csapatot, amelyik felügyeli a vállalkozások teljesülését!
- Szervezzünk lakossági fórumot és mutassuk be, meddig jutottunk!
- Hívjuk meg a sikeres helyi kezdeményezések végrehajtóit, osszuk meg tapasztalatainkat!
- Hívjuk meg a döntéshozókat és a központi szervezetek munkatársait!

Annak érdekében, hogy működjön a „közös kezdeményezés”, érdemes felállítani egy formális szervezetet vagy informális csapatot, amelynek tagjai időről-időre megvizsgálják, értékelik az együttműködést, és akik felelősek ezért. Ha kell, itt megint érdemes a külső kutatókhoz fordulni tanácsért vagy közvetítésért.

Rendszeresen tájékoztassuk az érdeklődőket az elért eredményekről. Ebben nincs egységes recept, helyben fog kiderülni, mire van igény; lakossági fórumra vagy rendszeres híradásra. Érdemesnek

tűnik azonban az első látványos eredményeket követően konferencián megvitatni tapasztalatainkat más sikeres helyi kezdeményezések képviselőivel, erre az alkalomra hívjuk el a döntéshozókat,

Mi kell a „helyi társadalmi szerződéshez”?

A „helyi társadalmi szerződés” sikeréhez négy tényező elengedhetetlenül szükséges: érintett szereplők, akik tenni akarnak a közösségért, helyzet, amelyre helyben lehet megoldást találni, erőforrások és bizalom, amely a folyamat során kialakul az együttműködő felek között.

Szereplők

1. Főhős, aki vállára veszi a szervezést.

A főszervező állhat magában, de ideális esetben állandó csapattal dolgozik. Fontos tisztában lenni azzal, hogy egész embert kíván ez a szerep. Időt az egyeztetésekre, határozottságot, hogy elmondjuk, mit gondolunk, s nyitottságot, hogy meghallgassuk mások gondolatait, javaslatait.

Ez a szereplő vállalja az egyeztetést a szakértőkkel, de számos tevékenységet maga is felvállalhat: például a lakossági felmérés kérdőíveit eljuttathatja a családokhoz, segíthet a kitöltésben, a feldolgozásban, a fórumok, egyeztetések szervezésében.

2. Helyiek, akik tenni akarnak.

Keressük, hívjuk az érintetteket, akik időt szánnak az egyeztetésekre, azokon elmondják, amit gondolnak, s meghallgatják mások gondolatait, javaslatait. Akik felmérik, hogy helyben maguk tehetnek a helyzet javításáért.

Törekedjünk rá, hogy ne hagyjunk ki senkit, hogy mindenki részese lehessen a folyamatnak, akkor is, ha ez esetleg érdeket sért. Ugyanakkor ne bántsunk azért senkit, ha nem akar közösködni. Bármikor be lehet kapcsolódni a munkába.

3. Szakértők, akikben megbízhatunk.

A szakértők az egész folyamat során szakmai segítséget nyújtanak. Kezdve az információgyűjtésen, a helyzetértékelés és a vitairat kidolgozásán, majd folytatva az egyeztetések szervezésével, lebonyolításával és az eredmények követésével. Sok érv szól amellett, hogy a helyi ügyektől független szakértőt vonjunk a munkába.

Megoldandó helyzet:

1. amely az adott térségben, településen sokakat érint. Akkor érdemes „közös kezdeményezésbe” fogni, ha a közösség majdnem minden tagjának életét befolyásolja a vizsgált kérdés.

2. amely az egész közösség, vagy annak egy jól körülírható része számára jelentőséggel bír. Ha sokak életére hatással van a helyzet, akkor nagyobb az esélye annak, hogy hajlandók lépni a kérdés megoldása, kezelése érdekében.

3. amelyre lehet speciális helyi válaszokat adni, függetlenül attól, hogy mennyire egyedi a vizsgált kérdés. Akkor is érdemes helyi kezdeményezésbe fogni, ha az adott felvetés országsszerte jellemző probléma, a lényeges, hogy lehessen helyben értelmezhető választ adni rá. Számos kérdésre helyben lehet pontos, megfelelő megoldásokat adni, mert minden település eltér.

4. amelyre helyben lehet látványos válaszokat adni. Olyan problémát válasszunk, amely kezelhető, amelynek esetében magunk is látunk esélyt a megoldásra.

Haladóknak javasoljuk:

Bátran vágjunk bele olyan kezdeményezésekbe, amelyek országos vagy globális szintű változást kívánnak. A nagy dolgok is helyben kezdődnek.

Kényes kérdésekkel is lehet foglalkozni, de ehhez még több idő, figyelem és nyitottság szükséges; esetleg némi gyakorlat is.

Erőforrások

1. Ne sajnáljuk az időt a „társadalmi szerződésre”!

Úgy időzítsük a folyamat kezdetét, hogy jusson legalább hat hónap a kivitelezésre, az első lépéstől a „helyi társadalmi szerződésig”. Az első eredményekre valószínűleg még tovább kell várni.

Nem lehet pontosan meghatározni, mennyi időre van szükség az egyes munkaszakaszokhoz. Általános szabályként kövessük, hogy a fórumok, viták időpontját másfél hónappal a tervezett időpont előtt egyeztessük, a megvitandó írásos anyagokat küldjük ki 6-10 nappal a találkozó előtt; folyamatosan tartuk a kapcsolatot a helyiekkel.

Az alapos helyzetértékelésre szánunk másfél, két hónapot, az egyeztetésekre, a javaslatok megszövegezésére ugyanennyit, majd az összefogás részleteinek kiérlelésére, a vállalások rögzítésére, a „társadalmi szerződés” megkötésére és a nyomon követés kereteinek kidolgozására is egy-másfél hónapot.

Amennyiben nagyon összetett, vagy kevésbé húsba vágó kérdést vizsgálunk, akkor előfordulhat, hogy hosszabb ideig tart a javaslatok vitája, az összefogás részleteinek kidolgozása.

Fontos figyelembe venni a folyamat tervezése során, hogy a kiemelt érintettek mikor érnek rá. Nyári munkák, szabadságok idején nehéz elérni a részvételt, ha nem vagyunk tekintettel az érintettek elfoglaltságaira, nem lehet bizalmat ébreszteni a munkánk iránt.

2. Legyünk takarékosak!

Gondoljuk végig, mennyi időt és pénzt tudunk szánni a „közös kezdeményezésre”. A saját munkánk mellett a helyzetjelentés elkészítése, a vitairat véglegesítése és a cselekvési terv rögzítése kívánnak sok munkát, valamint az egyeztetések koordinálása és a fórumok moderálása.

A kérdőívek, meghívók háztartásokba való eljuttatásában a helyi önkormányzat sokat tud segíteni. Ha sikerül a munkafolyamatot összekapcsolni más helyi tevékenységekkel, az szintén hatékonyabbá, és egyben költséghatékonyabbá teheti a munkát.

Dolgozzunk kipróbált szakértőkkel, és ellenőrizzük a munkájukat. A helyzetjelentés a „társadalmi szerződés” alapja – ennek pontosnak, alaposnak és egyben érthetőnek kell lennie.

Ne terheljük túl a velünk együttműködő helybelieket. Tagolt, lényegre törő írásokat juttassunk el hozzájuk, amelyekben könnyű eligazodni; tapasztalatunk szerint egy anyagot hajlandóak az egyeztetési folyamat során alaposan átolvasni.

Bizalom

1. Minden legyen nyilvános!

Biztosítani kell a „társadalmi szerződés” megkötésének átláthatóságát.

Legyünk nyitottak minden javaslatra, megjegyzésre, ellenvetésre.

Törekedjünk a meglévő érdek- és nézetkülönbségek megjelenítésére, keressük az összehangolás lehetőségét – ugyanakkor nem kell kibékíteni az ellentéteket.

Érjük el a lehető legtöbb érintettet, és tegyük lehetővé a folyamatba való bekapcsolódást annak bármely szakaszában.

Maradjunk háttérben, ne erőltessük másokra elképzeléseinket.

2. Legyünk türelmesek!

Most csinálunk először ilyen jellegű munkát. Biztosan lesznek, akik többet várnak, akik nem hisznek az együttműködés erejében.

Nem baj, ha elefánt helyett csak egér születik a folyamat végére! Mert a közös munka egyes eredményei később érnek be – képessé válunk arra, hogy felismerjük, más területen is tudunk helyben problémákat megoldani.

Mérjük fel, hogy mi az, ami rajtunk múlik, egyéni és közösségi szinten!

Ne hagyjuk félbe! Az eredmények nem egyenletesen jönnek, de felelősséggel tartozunk a munkáért, amelybe belekezdünk.

Fogadjuk el, hogy a „társadalmi szerződésben” minden egyes szereplő önként tesz vállalást, ha nem jutunk el addig a pontig, ameddig az eredeti elképzeléseink szerint kívántunk.

A helyi „társadalmi szerződéshez” vezető út, a „közös kezdeményezés” lépései

A „társadalmi szerződéshez” vezető munkafolyamat a következő szakaszokból áll:

A „közös kezdeményezés” szakaszai:		Átlagos időigény
Előkészítés <i>Határozzuk meg a problémát és döntjük el, kik lesznek a segítőink a munka során!</i>		3 hét
Helyzetértékelés		8 hét
Párhuzamos tevékenységek:	Helyi dokumentumok áttekintése.	
	Terepbejárás.	
	Interjú a döntéshozókkal.	
	Lakossági kérdőívezés.	
	Jó példák áttekintése.	
Fórum <i>Vitassuk meg a helyzetértékelés eredményeit!</i>		2 hét
Vitairat		2 hét
Fórum <i>Tekintsük át, hogy helyben mely javaslatokat lehet megvalósítani!</i>		3 hét
Cselekvési terv		2 hét
Fórum / egyeztetés <i>Tekintsük át a nyilvános vállalásokat!</i>		4 hét
A helyi „társadalmi szerződés” aláírása.		2 hét
A „társadalmi szerződés” megvalósulásának nyomon követése		24 hét